Jordbruksverket

BILAGA 4
Datum
2026-10-29

Bilaga 4: Gårdsförvaltning

Innehållsförteckning

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av marken mot erosion med beaktande av lokala förhållanden 3

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av marken mot erosion med beaktande av lokala förhållanden 4

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker på jordbruksområden i Natura 2000-områden 5

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000 6

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden för växelbruk och diversifiering 8

Kommentarer till skyddsmetoden för växelbruk och diversifiering 9

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av landskapselement 10

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av landskapselement 11

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden bevarande av markens potential, inklusive skydd av mark under de perioder som är känsligast 12

Kommentarer till skyddsmetoden bevarande av markens potential, inklusive skydd av mark under de perioder som är känsligast 14

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av kolrika marker, inklusive skydd av våtmarker, torvmarker 15

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av kolrika marker, inklusive skydd av våtmarker, torvmarker 16

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av vattendrag mot föroreningar och avrinning 17

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av vattendrag mot föroreningar och avrinning 18

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden bibehållande av organiskt material i marken genom hantering av skörderester, inklusive förbud mot att bränna stubb på åkermark 19

Kommentarer till skyddsmetoden bibehållande av organiskt material i marken genom hantering av skörderester, inklusive förbud mot att bränna stubb på åkermark 20

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av marken mot erosion med beaktande av lokala förhållanden

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år med betydande lutning i anslutning till sjö, vattendrag eller hav ska vara bevuxen eller obearbetad under höst- och vintermånaderna.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt i hela landet
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare med åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år som har en lutning med över 15 procent emot sjö, vattendrag eller hav berörs.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Sverige har idag inga generella problem med jorderosion i något område i landet. Det finns dock en viss problematik med ytavrinning och på platser med betydande lutning kan det finnas en väldigt mild jorderosion. Att hålla marken bevuxen eller obearbetad under höst- och vintermånaderna skyddar marken mot erosion som kan uppstå vid dessa lokala förhållanden annars.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

b) Skydd av markens hälsa och resiliens.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Skydd av marken mot erosion med beaktande av lokala förhållanden.

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av marken mot erosion med beaktande av lokala förhållanden

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

Inga ändringar föreslås.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker på jordbruksområden i Natura 2000-områden

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000-områden. Miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker är marker som är naturligt bevuxna med gräs, örter eller hävdad ljung. Skyddet innebär att det är förbjudet att ändra miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker till åkermark lämpad för växtföljd eller permanent gröda, såvida inte det enskilda Natura 2000-områdets bevarandeplan tillåter det.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare som har miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000-område.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Bidrar till skydd av arter och livsmiljötyper i Natura 2000-områden.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

aa) Skydd av biologisk mångfald och landskap.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Skydd av utpekade miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000-områden.

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

Skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000 ska endast gälla förbud mot att ändra markanvändning till åkermark lämpad för växtföljd eller permanenta grödor. I dag gäller förbudet all typ av omställning. All omställning som är förenlig med bevarandeplanen för respektive Natura 2000-område är undantagen förbudet.

Motivering till ändringar

Det bör finnas möjligheter till förenkling jämfört med dagens grundvillkor. I nuvarande förordning står: *Förbud mot omställning eller plöjning av permanent gräsmark som betecknats som miljömässigt känslig permanent gräsmark inom Natura 2000-områden*. Lagförslaget säger i stället: *Skydd av miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker på jordbruksområden i Natura 2000-områden*

Vi ska således ha möjlighet att själva utforma lämpligt skydd av dessa marker.

Genom att förenkla grundvillkoret till att endast omfatta förbud mot att ändra miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker till åkermark lämpad för växtföljd eller permanenta grödor bedömer vi att grundvillkoret inte längre riskerar att motverka sitt syfte.

De frågor vi har fått angående grundvillkoret tyder på att det finns lantbrukare som inte vill eller vågar åta sig skötsel av betesmarker i Natura 2000 eftersom det finns risk för ett grundvillkorsavdrag om en grundvillkorskontroll ger anmärkning på grundvillkoret. Eftersom grundvillkoret också innebär att man inte får sluta sköta marken utan att stämma av med länsstyrelsen kan det upplevas som att det finns en risk för avdrag, trots att det i praktiken inte ska ske. Rädslan för att göra fel med avdrag som följd innebär därför att det kan finnas en tveksamhet till att sköta permanenta gräsmarker med naturligt gräs. Utebliven hävd är det stora hotet mot möjligheten att bevara dessa miljömässigt känsliga marker.

Länsstyrelsen förvaltar Natura 2000-områden. Ansvar för att markerna sköts enligt bevarandeplan ligger därmed på staten och inte på enskilda lantbrukare. Ett förbud mot att ändra miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker till åkermark lämpad för växtföljd eller permanent gröda bedöms därmed vara ett tillräckligt skydd som lantbrukare behöver ta för miljömässigt känsliga permanenta gräsmarker i Natura 2000.

Natura 2000-områden skyddas även genom verksamhetskraven kopplade till fågeldirektivet (EU 2009/147/EG) och art- och habitatdirektivet (EU 92/43/EEG). I dag heter dessa SMR 3 och SMR 4. Verksamhetskraven innebär bland annat att man som lantbrukare behöver ha ett tillstånd för att genomföra åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. De innebär dessutom att lantbrukarna ska genomföra sin jordbruksverksamhet på ett sätt som förebygger betydande störningar på fåglar samt arter och deras livsmiljöer i Natura 2000-områden. Samtidigt ska jordbruksverksamheten genomföras så att den bidrar till att skydda, sköta och återställa skyddade områden så att målen i bevarandeplanen för respektive Natura 2000-område kan nås.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden för växelbruk och diversifiering

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	I syfte att bevara jordens potential ska jordbrukarens åkermark lämpad för växtföljd omfattas av gröddiversifiering eller växelbruk. Växelbruk, innebär att jordbrukaren regelbundet ska byta gröda på åkermarken i växtföljd. Gröddiversifiering innebär att jordbrukaren ska odla flera olika grödor på sin åkermark. Undantag från skyddsmetoden gäller för jordbruksföretag med • certifierad ekologisk produktion, • små arealer åkermark lämpad för växelbruk, • betydande andel permanent gräsmark, • betydande andel av vissa grödor som regleras i nationell författning, eller • vissa grödor som regleras i nationell författning.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt.
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare med åkermark lämpad för växtföljd.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Gröddiversifiering och växelbruk bidrar till bevarandet av markens potential (struktur och kvalitet), genom att säkerställa en tillräcklig omväxling av grödor, samtidigt som det beaktar rådande klimatförhållanden. I Sverige finns endast begränsade problem med att bevara markens odlingspotential. Klimatförhållanden, hög andel vallodling och allmän användning av fleråriga växtföljder bidrar till god markstruktur, mullhalt, minskade behov av att använda bekämpningsmedel m.m. För att ytterligare säkerställa att markens odlingspotential bevaras erbjuds rådgivning och miljöersättningar i hela landet som bidrar till måluppfyllelsen.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

c) Skydd av markens hälsa och resiliens.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Bevarande av jordens potential genom växtföljd eller gröddiversifiering.

Kommentarer till skyddsmetoden för växelbruk och diversifiering

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

Inga ändringar föreslås. Förslaget är att dagens utformning av GAEC 7 ska gälla för denna skyddsmetod.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av landskapselement

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Bibehållande av landskapselementen stenmur, diken, enskilda träd (solitärträd) och mindre dammar (småvatten) på åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år. Elementen definieras i nationell författning. Merparten av de landskapselement som berörs av skyddsmetoden är också skyddade genom biotopskydd i nationell författning. Jordbrukare kan söka dispens från biotopskyddet om det finns särskilda skäl. Särskilda skäl för dispens kan exempelvis vara att åtgärden behövs för utveckla eller behålla ett aktivt brukande av jordbruksmark samtidigt som syftet med skyddet fortfarande kan tillgodoses. En godkänd dispens från det nationella biotopskyddet innebär att landskapselementet inte behöver bibehållas. Motsvarande dispensförfarande gäller även landskapselement inom skyddsmetoden som inte är biotopskyddade.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare med åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Skyddsmetoden bidrar till att bibehålla landskapselement.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

aa) Skydd av biologisk mångfald och landskap.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Skydd av landskapselement, inklusive deras bibehållande.

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av landskapselement

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

Inga ändringar föreslås. Landskapselementen dike, stenmur, solitärträd och småvatten är fortsatt skyddade genom skyddsmetoden på all jordbruksareal, förutom permanent gräsmark som är naturligt bevuxen med gräs, örter eller hävdad ljung som är dugligt som foder. Från och med 2026 är grundvillkorsskyddade landskapselement digitaliserade i hela landet och det saknas motiv för att ändra skyddsmetoden.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden bevarande av markens potential, inklusive skydd av mark under de perioder som är känsligast

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	En föreskriven andel av åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år ska ha marktäckning under känsliga perioder. Andel marktäckning och brytningstidpunkt varierar beroende på geografiskt område och regleras i nationell författning. Känslig period är från skörd av huvudgrödan till tidigaste godkända brytningsdatum. Utformningen är baserad på miljö- och klimatförhållanden, behov, risker, vegetationsperioder, möjligheter till olika grödval, förekomst av lerjordar inklusive tidsfönster för bearbetning på hösten och våren. Hänsyn är även taget till de stora årsmånsvariationerna som påverkar odlingsförutsättningarna, där möjligheten att etablera en gröda på hösten varierar stort mellan åren.
Territoriellt tillämpningsområde	Regionalt Blekinge, Skåne, Hallands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Västra Götalands, Värmlands (kompensationsstödsområde 6–13), Örebro, Västmanlands, Uppsala, Stockholms och Södermanlands län
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare med åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år i det territoriella tillämpningsområdet
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Bidrar till bevarande av markens potential genom att ha marken bevuxen under de perioder som är känsligast. För att uppnå miljöfördelar under svenska förhållanden behöver kravet anpassas till de miljö- och klimatförhållanden som råder på Sveriges territorium för att uppnå syftet med målet att bevara markens potential. Sveriges klimat är kallt med långa vintrar och låg solinstrålning under 6 månader om året, vilket innebär en kort vegetationsperiod och korta fönster för bearbetning och sådd både på hösten och på våren. Utöver det är jordar med hög lerhalt (upp till 60 procent) vanliga. Lerjordar är

	känsliga för markpackning om de bearbetas när de är för kalla eller våta. För att behålla markens potential är det av största vikt att jordarna bearbetas när förhållandena är lämpliga. Det korta fönstret mellan skörd och vinter, begränsar möjligheterna till sådd av höstgrödor eller mellangrödor. Möjligheten att lämna stubb/skörderester under vintern begränsas av att vårplöjning på lerhaltiga jordar inte kan rekommenderas. Vårplöjning på lerjordar ökar risken för markpackning, dålig såbädd och sänkta skördenivåer. Med ett anpassat krav på marktäckning, kan negativa effekter av markpackning såsom växtnäringsläckage och minskad kolinlagring undvikas.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

d) Skydd av markens hälsa och resiliens.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Bevarande av markens hälsa, inklusive skydd av mark under de perioder som är känsligast.

Kommentarer till skyddsmetoden bevarande av markens potential, inklusive skydd av mark under de perioder som är känsligast

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

- Specifikt undantag för eko i område 3 med krav på 40 procent täckning tas bort då det omfattas av det generella undantaget för eko av denna skyddsmetod
- Området med krav på 30 procent marktäckning (Norrland, Dalarna och delar av Värmland) föreslås tas bort från kravet.

Motivering till ändringar

Ändringarna föreslås då kravet inte fyller något syfte i området med krav på 30 procent. Det tillägget gjordes inför denna period då det var tvunget att omfatta hela landet. Motsvarande skrivning finns inte kvar i nuvarande förordningsförslag. Godkänd marktäckning föreslås ändras från en detaljerad lista över grödor som avses, till att hänvisa till ”bevuxet eller med stubb” för att förenkla och undvika den förvirring som har uppstått i samband med de snarlika nationella kraven som finns idag.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av kolrika marker, inklusive skydd av våtmarker, torvmarker

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Nydikning eller fördjupning av diken är förbjuden i en stor del av Sverige. I återstående delar av Sverige krävs tillstånd vilket beviljas restriktivt. Alla tillstånd prövas utifrån miljö- och naturvårdssynpunkt. Kravet följer befintlig nationell lagstiftning om vattenverksamhet och markavvattning.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt hela landet.
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare som har stödberättigande hektar på våt-eller torvmark.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Bidrar till skydd av kolrika jordar. Den befintliga lagstiftningen förhindrar att vattennivån sänks och ger därför ett generellt skydd som förhindrar ökad avgång av klimatgaser och innebär ett lämpligt skydd av våtmark och torvmark.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

e) Skydd av kolrika marker.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Skydd av kolrika marker, inklusive skydd av torvmarker och våtmarker.

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av kolrika marker, inklusive skydd av våtmarker, torvmarker

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

- Kraven om ej svartträda och ej bryta permanenta gräsmarker med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år föreslås tas bort.

Motivering till ändringar

Ändringarna kommer sig av en förenkling av kravet genom att ta bort de två extra kraven utöver den nationella lagstiftningen. Tilläggen fick läggas till i sluttampen under förhandlingar med kommissionen. Förbudet mot svartträda har inneburit viss problematik för lantbrukare, särskilt inom ekologisk produktion, som kan vara i behov av svartträda för att bekämpa besvärliga ogräs.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden skydd av vattendrag mot föroreningar och avrinning

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Vid spridning av växtskyddsmedel ska ett skyddsavstånd på minst 6 meter hållas från vattendrag eller sjö. Åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år, intill vattendrag eller sjö får inte gödslas närmare än 2 meter från åkerkanten mot vattendraget eller sjön.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt hela landet när det gäller växtskyddsmedel, och de nitratkänsliga områdena när det gäller gödselmedel.
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare som använder växtskyddsmedel och har åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år som gränsar till vattendrag eller sjö. Jordbrukare inom nitratkänsligt område som sprider gödsel på åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år som gränsar till vattendrag eller sjö.
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Bidrar till skydd av sjöar och vattendrag mot förorening och läckage.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

c) Skydd av vattendrag.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Skydd av vattendrag mot föroreningar och avrinning, inbegripet genom inrättande av buffertremsor längs vattendrag.

Kommentarer till skyddsmetoden skydd av vattendrag mot föroreningar och avrinning

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

- Skyddsavstånd för gödsling anpassas till det befintliga nationella kravet. Det innebär att vissa marker kan få ett något minskat skyddsavstånd samt att kravet för gödsling föreslås enbart finnas inom nitratkänsligt område.

Motivering till ändringar

Det nationella kravet för skyddsavstånd när det gäller spridning av gödsel gäller enbart inom nitratkänsligt område. Det är inom det området som vi har störst behov av att minska risken för växtnäringsförluster. Att sprida gödsel utanför åkern, eller så nära kanten att den fulla effekten inte kan tillgodogöras av åkermarken är en ren ekonomisk förlust för lantbrukaren och det finns därmed ingen drivkraft för att göra det även utan ett krav.

Åtgärdsbeskrivning för skyddsmetoden bibehållande av organiskt material i marken genom hantering av skörderester, inklusive förbud mot att bränna stubb på åkermark

Sammanfattning av jordbruksföretagens metoder	Kravet är ett förbud mot bränning av stubb. Bränning av stubb kan ändå få ske av växtskyddsskäl, vilket kräver dispens.
Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt hela landet
Typ av berörda jordbrukare	Jordbrukare med åkermark lämpad för växtföljd
Beskrivning av bidraget till uppnåendet av det särskilda målet för skyddsmetoden	Bidrar till att bevara markens potential. Hanteringen av skörderester bidrar till att bibehålla organiskt material i jorden eftersom organiskt material förstörs vid bränning av stubb.

Relaterade särskilda mål

Art 3.4 i CAP-förordningen

f) Skydd av markens hälsa och resiliens.

Bilaga 1 C CAP-förordningen

- Bibehållande av organiskt material i marken genom hantering av skörderester, inklusive ett förbud mot att bränna stubb på åkermark, förutom av orsaker som rör växthälsa.

Kommentarer till skyddsmetoden bibehållande av organiskt material i marken genom hantering av skörderester, inklusive förbud mot att bränna stubb på åkermark

Ändringar jämfört med nuvarande utformning

Inga ändringar föreslås.